

13. Національні заощадження та економічне зростання / За ред. д.е.н. Б.Є.Кваснюка; Ін-т екон. прогнозів. НАНУ. – К.: МП «Леся», 2000. – 304 с.

14. Управление экономикой переходного периода: Сб. науч. тр. / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти: Редкол., Чумаченко Н.Г. (отв. ред.) и др. – Донецк, 2005. – 310 с.

15. Кваснюк Б.Є. Структурна перебудова економіки та її ресурси // Економіка України. – 2003. – №11. – С. 18–28.

16. Національні рахунки України за 2010 рік. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2011. – 153 с.

17. Сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація / Фінанси / Необоротні активи за видами економічної діяльності. Оборотні активи за видами економічної діяльності. [Електрон. ресурс]: – Доступний з: <<http://ukrstat.gov.ua>>.

18. Левина И. К вопросу о соответствии реального и финансово-го секторов // Вопросы экономики. – 2006. – №9 – С. 83–102.

О.Д. ВИТВИЦЬКА,
д.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України,
О.Б. СЛИВІНСЬКА,
аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Підходи до визначення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору

Досліджено основні підходи до визначення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору, обґрунтовано пропозиції використання PEST-аналізу для визначення інноваційного розвитку підприємств.

Ключові слова: інноваційний розвиток, методологічні підходи, аграрні підприємства.

Исследованы основные подходы к определению инновационного развития предприятий аграрного сектора, обоснованы предложения использования PEST-анализа для определения инновационного развития предприятий.

Ключевые слова: инновационное развитие, методологические подходы, аграрные предприятия.

The basic approaches to innovation development of enterprises of the agricultural sector, the suggestions of PEST-analysis to identify innovative development companies.

Постановка проблеми. У сучасних умовах зростає конкуренція в різноманітних її проявах. Для отримання конкурентних переваг кожна країна має сформувати інноваційну економіку, економіку знань. За даними експертної оцінки техніко-технологічної структури економіки України переважають четвертий (45%) і третій (30%) технологічний уклади. В сільському господарстві збереглися (перший і другий) технологічні уклади, на які припадає 15%. Питома вага п'ятого технологічного укладу становить 10% (військово-космічна техніка і техніка зв'язку), а найвищого шостого технологічного укладу (біо- і нанотехнології) на початковій стадії.

Аналіз досліджень та публікації з проблеми. Протягом останніх років у розвинених країнах Заходу форсайтні дослідження розвитку основних напрямів інноваційного сектору все більш тісно пов'язані з тенденціями у соціально-економічній сфері. Вже в рамках першого десятиліття XXI ст. виникають передумови для наступної «хвилі» глибоких структурних перетворень на основі посилення конкуренції в наукомістких галузях.

Питанням інноваційного розвитку економіки України присвячено багато праць таких відомих вітчизняних вчених, як В. Геєць, Г. Добров, О. Кристальний, М. Кропивка, В. Семиноженко, Л. Федулова, та ін.

Метою статті є систематизація підходів до визначення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору та обґрунтування пропозицій використання PEST-аналізу для визначення інноваційного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Комплексний характер сучасних наукових і технічних проблем, глобальні процеси інтернаціоналізації господарського й суспільно-політичного життя стимулюють процес інтеграції інтелектуальних національних ресурсів. Розвиток міжнародних інформаційних мереж, глобальна дифузія нововведень, здійснюваних транснаціональними корпораціями, політичні зміни в державах Східної Європи й колишнього СРСР привели до необхідності серйозного перегляду колишніх концепцій міжнародного науково-технічного розвитку й співробітництва, можливості формування в них нових меж й перспектив.

Один з таких підходів, заснований на комплексному аналізі, що враховує відразу декілька факторів, був використаний експертами ОЕСР у дослідженні «Нові технології в 90-ті роки: соціально-економічна стратегія» (New Technologies in the 1990s. A Socioeconomic Strategy. Paris. OECD, 1988). Для порівняння обрані п'ять найважливіших напрямків технологічного розвитку: інформаційні технології; біотехнології; технології, засновані на використанні нових матеріалів; космічні технології; ядерні технології. Критеріями соціально-економічного впливу нових технологій були:

- очікувана поява нових видів продукції або послуг;
- можливість використання в різних секторах економіки;
- зменшення вартості й підвищення ефективності існуючих технологічних процесів (продуктів, систем);
- відношення громадськості до поширення даного виду технологій;

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

– інтерес із боку промисловості, обумовлений перспективами збільшення прибутку й підвищення конкурентоспроможності.[1]

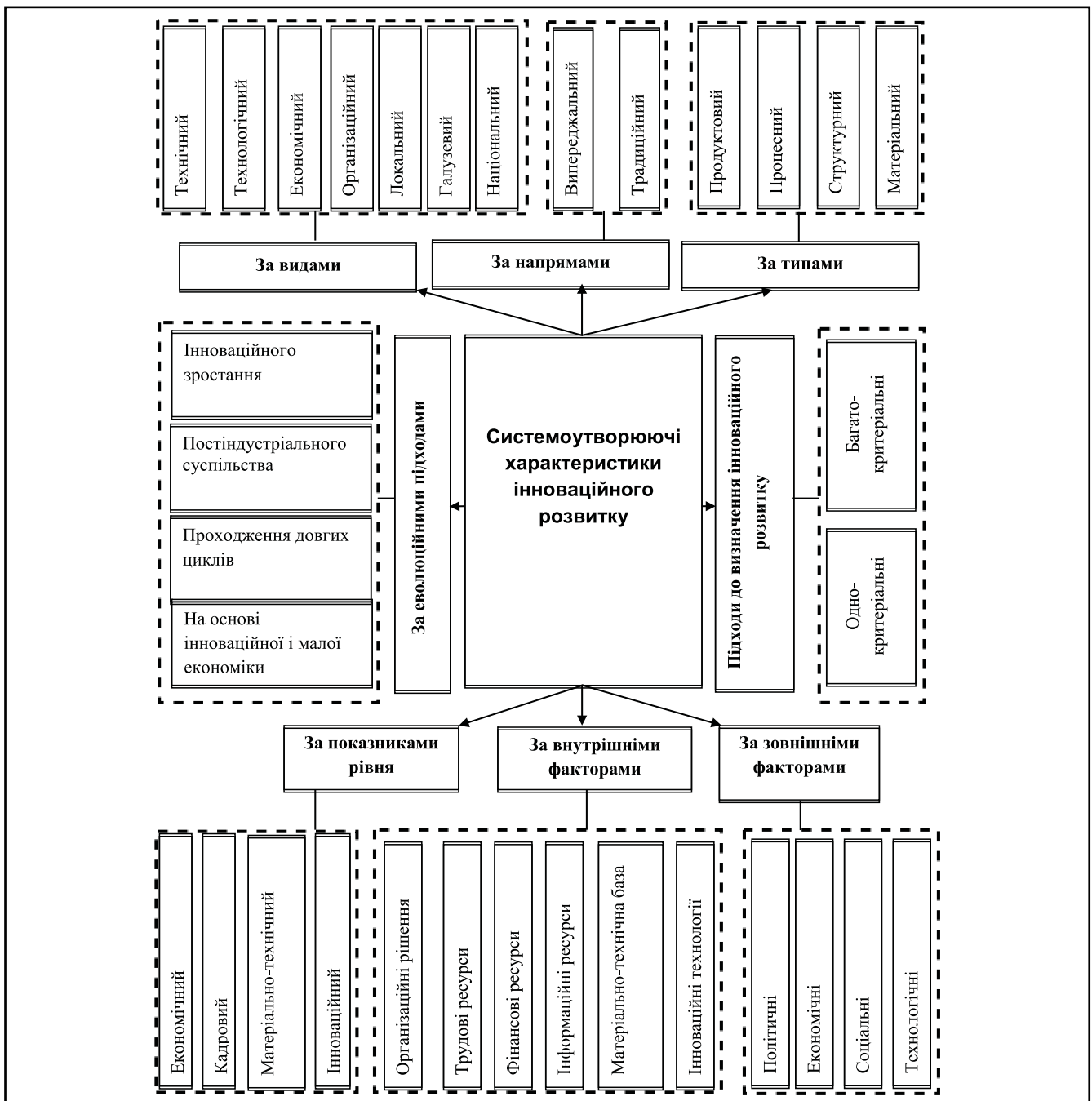
В економічній науці виділяють три головні типи моделей інноваційного розвитку індустріально розвинутих країн:

- орієнтацію на резерви в науці та реалізацію великомасштабних цільових проектів, які охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу (США, Франція, Англія);
- орієнтацію на поширення нововведень, створення сприятливого інноваційного середовища і раціоналізацію структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія);
- орієнтацію на стимулювання нововведень шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприй-

няливості досягнень науково-технічного прогресу і координацію дій різних секторів у сфері науки і технологій (Японія, Південна Корея) [2].

В Україні сьогодні можна використати такі види інноваційного розвитку:

- науково-освітній, розвиток економіки знань при якій розвивають фундаментальні, прикладні дослідження в наукових установах, вищих закладах освіти, дослідних підприємствах;
- розвитку інноваційних інфраструктур – формування наукових парків, технопарків, технополісів, територіальних науково-технічних центрів (ТНТЦ) з метою ефективнішого впровадження інновацій.

Сучасний підхід до системоутворюючих характеристик інноваційного розвитку

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перехід на новий щабель інноваційного розвитку аграрних підприємств потребує посилення інноваційної активності і нового підходу до нововведень, що поєднують знання і техніку з ринком.

Основними показниками рівня інноваційного розвитку аграрних підприємств є ринкові індикатори, що свідчать про конкурентоспроможність інновацій: інноваційні – характеризують новизну та ступінь захисту розробок (наявність патентів, ліцензій); матеріально-технічні – оснащеність необхідним обладнанням, устаткуванням, технікою, оргтехнікою, комп'ютерами тощо; кадрові – динамічні показники зміни кількості науковців та винахідників; інформаційні – забезпеченість патентно-кон'юнктурною інформацією стосовно результатів новітніх досягнень та направленості дослідницького пошуку; економічні – частка державного фінансування науки у валовому внутрішньому продукті, показники ефективності впровадження новацій по різних підприємствах галузі. Крім того, слід враховувати й інші показники: питому вагу впроваджуваних інновацій власного виробництва, загальний рівень соціального розвитку країни тощо.

Інноваційний процес в агропромисловому виробництві можна охарактеризувати двома основними рисами:

1. Нова ідея – джерело нововведення, що в ході інноваційного процесу розробляється більш детально, проходить апробацію та впроваджується у виробництво.

2. Головним критерієм успіху інноваційного процесу є суспільна необхідність, значимість його результатів.

Для будь-якої економічної системи інвестиційно-інноваційна діяльність, як важлива складова розвитку суспільства є об'єктом пильної уваги науковців, а кожному з етапів економічного розвитку відповідає своє бачення економічної природи інвестицій, що дозволяє виявити основні теоретичні коріння концепції інноваційної діяльності, показати еволюцію уявлень про основні рушійні сили й обмеження інноваційного розвитку (див. рис.).

Основною метою інноваційного процесу є концентрація ресурсів у напрямках, що забезпечують прискорення науково-технічного прогресу.

Інноваційний процес найбільш повно відображає не тільки сучасний рівень розвитку і використання інновацій в агропромисловому виробництві, а й його зв'язок із станом економічної ситуації в народногосподарському комплексі країни.

Методологічні підходи до інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору можна поділити на однокритеріальні та багатокритеріальні.

До однокритеріальних відноситься індекс людського розвитку – це комплексний показник, що враховує не тільки економічне становище держави, але і такі інтегральні показники, як здоров'я населення і рівень його освіти. Довголіття вимірюється очікуваною тривалістю життя; освіченість – двома третинами грамотного населення і середньою кількістю років навчання; рівень життя вимірюється реальним ВВП на душу населення з врахуванням місцевого чинника вартості життя.

Індекс конкурентоспроможності заснований на чотирьох групах:

1. Факторні умови: інтелектуальний потенціал, природні ресурси, інформаційний потенціал, фінансова складова, якість життя.

2. Внутрішній попит на продукцію підприємств аграрного сектору і його інноваційний розвиток.

3. Стан аграрного сектору економіки України.

4. Стратегія і структура підприємств, внутрішньогалузева конкуренція.

Індекс ШЕКО інтегральний показник – індекс інноваційної активності, який включає кількість запропонованих науково-технічних продуктів, кількість дослідників, кількість організаційних форм, що створюють знання, витрати на дослідження (% до ВВП), витрати на одного дослідника (грн. на чол.), кількість наукових напрямів (шт.).

До багатокритеріальних відносять японську систему оцінки рівня інноваційного та науково-технічного розвитку, в рамках якої розраховується рівень науково-технічного розвитку та здатність економічної системи підвищувати рівень науково-технічного розвитку. Використовуючи при цьому показники обсягу ресурсів, що залучені до НДДКР, результати НДДКР, результати виробництва.

Європейська система є досить розповсюдженою, як стандарт в Європейському співтоваристві з 2001 року. Ця система поєднала методики США та Японії, виділивши 18 показників, які поділені на чотири групи.

Метод «кристалів розвитку» застосовується експертами Світового банку з метою оцінки соціально-економічного розвитку країни. При цьому країни ділять на чотири групи: з низьким рівнем доходу; з низьким середнім рівнем доходу; з високим середнім рівнем доходу; з високим рівнем доходу. Оцінку здійснюють за допомогою таких показників: очікувана тривалість життя, кількість дітей з початковою освітою, доступ населення до чистої води, обсяг ВВП на душу населення.

Розглянувши ряд підходів, методик до інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору, ми зупинилися на думці, що не тільки наведені вище фактори мають на нього вплив і не завжди розвиток можна розглядати у відносному вимірі.

На нашу думку, сьогодення вимагає використання багатокритеріального системного підходу до інноваційного розвитку аграрного підприємства в теперішньому середовищі, який можна здійснити на основі PEST-аналізу. Це абревіатура чотирьох англійських слів: політика, економіка, соціум і технологія. Політичний фактор розглядається в контексті державного регулювання, підтримки, умов отримання основних ресурсів для підприємства. Економічний аспект дозволяє зрозуміти, які форми, пільги, методи залучення фінансових ресурсів формуються і розподіляються. Соціальна складова включає формування споживчих переваг населення при аналізі попиту та залучення інтелектуальних ресурсів до інноваційної діяльності для аграрного виробництва. Технологічний фактор має забезпечувати підприємство

PEST–аналіз

Політика / P	Економіка / E
<ul style="list-style-type: none"> • Державне регулювання інноваційної діяльності • Державна підтримка інноваційної діяльності • Державне регулювання конкуренції • Стандарти якістю продукції • Держнагляд • Гранти • Торгова політика • Екологічна складова • Відношення підприємства з державними органами • Міжнародне співробітництво 	<ul style="list-style-type: none"> • Економічний стан і тенденції • Рівень інфляції • Інвестиційний рівень • Система оподаткування для нового продукту, технології • Сезонність виробництва • Ринок і торгівельні цикли • Платоспроможний попит основних споживачів продукту • Специфіка виробництва • Основні внутрішні витрати
Соціум / S	Технологія / T
<ul style="list-style-type: none"> • Демографічний стан • Структура доходів і витрат • Базові цінності • Рівень освіченості • Відношення до нововведень • Потреби споживачів • Бренд, репутація підприємства, імідж нової технології • Кваліфікація кадрів • Реклама 	<ul style="list-style-type: none"> • Нові продукти • Конкурентні технології • Фінансування досліджень • Зрілість технологій • Адаптація нових технологій • Доступ до технологій • Інформація і комунікації • Потенціал інновацій

ною інформацією про виробництво або реалізацію перспективних видів продукції, техніки, технологій...

У PEST–аналізі всі ці компоненти мають відповідати принципам системності, тому що всі досліджуючі компоненти взаємозв'язані.

Найважливіше завдання для інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору – це забезпечення ефективного його зростання незалежно від змін зовнішнього середовища. Для виконання такого завдання необхідно проводити збір, моніторинг і стратегічний аналіз відповідної інформації. При проведенні даного аналізу доцільно розрізнити вплив внутрішнього та зовнішнього середовища. Окремі фактори зовнішнього середовища на різні підприємства впливають по-різному, при цьому вважається що більший вплив зовнішнє середовище має на великі і середні за розміром підприємства ніж на малі.

Аналіз факторів далекого зовнішнього середовища для певного підприємства характеризує вихід на свій особливий перелік ключових факторів і специфічний багатфакторний аналіз, які надають нові можливості для інноваційного розвитку (див. табл.). При такому аналізі мають бути включені такі основні фактори:

- Фактори і тенденції далекого зовнішнього середовища, що роблять значний вплив на інноваційний розвиток підприємства.
- Фактори, що містять потенційні загрози інноваційному розвитку підприємству.
- Фактори, розвиток яких містить нові можливості для інноваційного розвитку підприємства.

Кожен фактор ближнього середовища підприємства має бути одним з центральних об'єктів дослідження підприємства в ефективних системних дослідженнях.

PEST–аналіз тенденцій, які впливають на інноваційний розвиток підприємств аграрного сектору.

На нашу думку, до основних факторів можна віднести:

Зазначені переліки факторів, моніторинг відповідної інформації, системний аналіз усіх факторів і тенденцій, розробка на основі аналізу проектів адекватних рішень і перетворення цих рішень у конкретні позиції підприємства.

У різних аграрних підприємств можливі свої варіанти побудови даної системи. Проте при проведенні даного аналізу необхідно притримуватися таких етапів:

- Розробка основних стратегічних факторів, які мають велику ймовірність реалізуватися і позитивно вплинути на підприємство.
- Оцінка важливості кожної події для підприємства по п'ятибальній шкалі (сильна дія, помірна, слабка, дуже слабка і відсутня).
- Визначення загальної оцінки шляхом добутку фактора на силу його дії і визначається загальна оцінка можливостей інноваційного розвитку підприємства.

Висновки

Сільське господарство на шляху до підвищення ефективності й конкурентоспроможності значною мірою залежить від інноваційної діяльності, спрямованої на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок та впровадження на ринок нових товарів і послуг.

Інновації в сільському господарстві спрямовані на задоволення певної суспільної потреби, зокрема, продовольчих потреб населення шляхом поліпшення землі як природного ресурсу, створення нових сортів рослин, порід тварин тощо. Вони є засобом, використання якого дає можливість одержати певний економічний ефект, пов'язаний з реалізацією цілей розвитку агропромислового виробництва, підвищенням ефективності його функціонування.

Важливе значення для інноваційного розвитку національного аграрного сектору має радикальне підвищення платоспроможного попиту на науково-технічні та інноваційні розробки з боку вітчизняних агропромислових товарови-

робників. Для ефективного використання такої продукції необхідно, щоб вона була принципово новою, конкурентоспроможною на ринку, мала значний ефект від практичного її застосування; інформація про вітчизняні перспективні науково-технологічні й інноваційні розробки була доступною серед агропромислових товаровиробників; була розроблена довгострокова стратегія інноваційного розвитку всіх сфер національного аграрного сектора, які зможуть належним

чином стимулювати власне науково-інноваційну діяльність у аграрному секторі.

Список використаних джерел

1. Нельсон Р. Эволюционная теория экономических изменений / Ричард Нельсон, Сидней Уинтер / [пер. с англ.]. – М.: Дело, 2002. – 535 с.
2. Національна інноваційна система: аналітичні матеріали до парламентських слухань / [за ред. академіка НАНУ В.М. Гейця], 2009. – 385 с.

Г.В. ЛАГУТІН,
д.т.н., професор, Київський національний університет будівництва і архітектури

Основні фактори та передумови формування та розвитку потенціалу підприємства з урахуванням кон'юнктури інвестиційного ринку та інвестиційного клімату

У статті розглянута проблема прогнозування кон'юнктури інвестиційного ринку та визначено провідні фактори поліпшення інвестиційного клімату в умовах дестабілізаційного стану будівельної галузі.

Ключові слова: інвестиційний ринок, інвестиційний клімат, об'єкт інвестування, управлінське рішення.

В статье рассмотрена проблема прогнозирования конъюнктуры инвестиционного рынка и определены ведущие факторы улучшения инвестиционного климата в условиях дестабилизационного состояния строительной отрасли.

Ключевые слова: инвестиционный рынок, инвестиционный климат, объект инвестирования, управленческое решение.

The paper considers the problem of forecasting investment market conditions and identified key factors to improve the investment climate in terms of destabilizing the construction industry.

Keywords: investment market, investment climate, an investee management decision.

Постановка проблеми. Інвестиції є основою розвитку будь-якого підприємства. Від уміння ефективно здійснювати інвестиційну діяльність залежить розквіт чи занепад власного виробництва, досягнення підприємством високого конкурентного статусу [3]. Для інвестора вкладення коштів пов'язане з обґрунтуванням вибору інвестиційних проєктів, аналізом їх ефективності, визначенням правильної оцінки власних можливостей, виявленям фінансових ресурсів, обсягів і джерел інвестування. Низька привабливість інвестиційного клімату в Україні викликана факторами як макро-, так і макрорівня.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню теоретичних проблем, пов'язаних з контрольованим середовищем підприємства, розвитку теорій і найважливіших аспектів формування потенціалу підприємства, присвячені наукові праці багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. В їх числі А. Файоль, Е.А. Арені, Дж. К. Лоббек, Р. Адамі, Ф.Л. Дефліз, Г.Р. Дженік, В.М., Р. Додж, О'Рейллі, М.Б. Хірш, Д.Р. Кермайл, М. Бенісіо, Дж. Робертсон, С.М. Шапігузов, В.П. Суйц, В.Д. Андреев, В.М. Лич, В.Г. Федоренко, О.В. Федосова, С.А. Ушацький та ін. Разом із тим, незважаючи на велику кількість публікацій і увагу вчених до дослідження проблем системи управління підвищення ефективності інвестиційного менеджменту, окремі теоретичні та практичні питання особливостей управління реальними фінансовими інвестиціями підприємства-інвестора, питання специфіки макроекономічного регулювання інвестиційних процесів залишаються невирішеними, в тому числі і з позиції адаптованості підприємства до динамічних умов та кон'юнктури інвестиційного ринку. При всій значущості зарубіжних і вітчизняних досліджень різних аспектів висунутою проблеми економічна наука і практика відчуває нестачу в комплексних науково-практичних розробках, які висвітлюють численні аспекти формування ресурсного потенціалу підприємства з урахуванням сучасної специфіки.

Мета статті – розглянути проблему прогнозування кон'юнктури інвестиційного ринку та визначити провідні фактори поліпшення інвестиційного клімату в умовах дестабілізаційного стану будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу. Як показує аналіз економічної літератури, а також дослідження діяльності підприємств, макроекономічними факторами, які вплинули на стан